

גולדה מאיר
(צחק באולס)

שרת-החוק: ...אציב אתגר בפני כל חברי-הכנסת — יקום מישהו ויסביר לי בדיוק מה הן תוכניותיו של בורג'בה...
קריאה: גם הוא אינו יודע.
דויד הכהן (מפא"י): באיזה יום, בי איזו שעה?

שרת החוק: מה הפתרון של בורג'בה לבעיית ישראל ומדינות ערב?
ויקטור שמיטוב (מפ"ם): לא פתרון של מלחמה.

שריהתנין: אתה מדבר בשם בורג'בה? בה? אולי תחכה עד שאסיים? אני אומרת — ואינני מתביישת להגיד — שאינני יודעת.

...עלינו להתפלל שהמנהיגים הערביים האחרים ילכו בדרך זו ויגיעו לפחות לאותה מסקנה הגיונית, ושיהיה להם האומץ לומר לעמיתם כי הגיע הזמן ללכת בדרך קונסטרוקטיבית, במקום הדרך ההרסנית שבה הם הולכים. האם זה מספק אותך?
תופיק טובי (מק"י): להתפלל זה דבר טוב. אבל את צריכה להכיר בזכויות העם הערבי הפלסטיני, כי רק להתפלל זה לא מספיק.

הינריך ישראל ברזילי (מפ"ם): חברי-הכנסת טובי, זו לא קריאת-ביניים, זה כבר נאום.
שרת החוק: לא אשאל את חברי-הכנסת טובי, אבל כן אשאל את חברי-הכנסת ברזילי: מה אתה רוצה שנעשה אני אציע לממשלה שאתה תיטע אל בורג'בה, או שתביא לארץ את בורג'בה או את שליחו, או שתיטע אל בורג'בה ותנהל אותו בארץ צו משאיתמת על שלום בין הערבים ובין ישראל.

ויקטור שמיטוב: מדוע אין את מציעה לבורג'בה תוכנית קונסטרוקטיבית?
שרת החוק: חברי-הכנסת שמיטוב, אתה, חבריך וחברותיך נוסעים — לא ב"ניגוד לדעת משרד-החוק — להעידות של נשים דמוקרטיות, של גברים דמוקרטיים, ועידות שאליהן באים ערבים מתקדמים. ב"דרך כלל — ובזאת אני מודה — חוזרים השליחים שלכם ומספרים על הוועידות. אבל עוד לא שמעתי מאף אחד מכם — ואני בטוחה שאינכם מחזיקים זאת בסוד — ש"הנה מצאתם ערבי אחד, שניים, שלושה..."
ויקטור שמיטוב: בורג'בה...

ויקטור שמיטוב: (צחק באולס)

שרת החוק: אני מלאה הערצה ל"חברי-הכנסת ויקטור שמיטוב על שהחזיק בסוד עד עכשיו את הסיפור כי הדברים שאמר בורג'בה הוא אמר ביוזמתו של חברי-הכנסת שמיטוב. ואילו אני חשבתי עד עכשיו שבורג'בה אמר את הדברים על דעתו הוא. אם יש לך חלק בדברים שאמר בורג'בה, תבוא על ליד הברכה. אתה יודע מה? במקום חברי-הכנסת ברזילי, תיטע אתה אל בורג'בה בשם הממשלה, או תביא אותו לכאן, או תביא לפחות שליח שלו.

תופיק טובי: את חושבת שדיבורים כאלה הם רציניים? שרת-החוק, האחראית להשגת שלום, כך תדבר?

מלחמה, נכון?

גם בעניין המתיחות בגבול הצפוני, סביב נסיגות-ההטייה הערביים, לא נקטה גולדה בלשון שונה. חיכ-כח מפ"ם יעקוב ריפתיין, שערך התעוררות מרכזת של קריאות ביניים, לחץ את גולדה לקיר עד שהמרצע

במדינה

העם

נחוי: משרד-חוק

מאז הנחיל גמאל עבדאל-נאצר לישראל הישג קל, כאשר הכריח את בון לכוון יחסים דיפלומטיים עם ישראל, נשכחה שרת הביונות והכשלונות של משרד החוק הישראלי.

השבוע הגיע ירח-דבש קצר זה לקיצו. משרד-החוק עמד שוב במרכז המאורעות — והוא לא היה מראה מרהיב-עין.

בעיטה ספרדית. לפתע, ללא הקדמה כלשהי, ספגה ישראל בעיטה מכאיבה ב"חלקה האחורי. נודע כי גמלי ספרד נסגרו בפני ספינותיה, בצורה חסרת כל תקדים. איש לא הבין מדוע — ופחות מכל הבין זאת משרד-החוק.

משרדה של גולדה מאיר, המצטיין ב"דרך כלל בכושר-הדיבור שלו, החל מגמר גם בכל החוגים המדיניים. לא היה לו מושג מה קרה, ולא היה לו מושג מה לעשות.

ספירה איטלקית. אם בלט המשרד בחוסר-אנוני בספרד הקאטולית, הרי היה עובד עוד יותר באיטליה הקאטולית.

האפיפיור דרש דרשה, שבמרכזה עמדה אחריותם של היהודים לצליבת ישו. היה זה מעשה-פיוס בולט כלפי העולם הערבי. אולם יום לפני כן הופיע נציג משרד החוק הישראלי, נתן בן-חורון, באסיפה של מהיפית, שהזכירה את הימים ה"מכוערים ביותר של הגטו. היתה זאת אסיפה מטעם מלחכת-הפינקה של הוואטיקאן, שנועדה לשכנע את ממשלת איטליה שלא להתיר את הצגת המחזה ממלא המקום. פיוס ה"2, מלך השתקנים של ימי השואה, הגודר בה כחסדי אומות העולם.

פוזות כבית. אולם כל זה היה כאין וכאפס לעומת הנעשה בבית. גולדה מאיר נאשה שני גאולים גדולים בכנסת, ב"מיסגרת הדיון על תקציב משרדה.

מבחינה אינטלקטואלית, דומה גולדה מאיר לגננת. היא מצטיינת בדוגמאטיקה, בנוקשות ובצנחנות רעיונית. אולם הפעם היא עלתה על עצמה. היא הצגינה באורח מושלם את חוסר יכולתה להבין את ה"מציאות המשתנה, את חוסר נכונותה ל"פתח יוזמה מדינית כלשהי, ואת רצונה הבולט לעלות על כל הגברים בפוזות מלחמתיות (ראה להלן).

מבחינה מחשבתית ומעשית, דומה משרד-החוק כיום למחלקת-מיסנה בלתי יעילה של משרד-הבטחון, בעוד שגולדה יוצקת בנאוניה מיס ליד שמעון פרס. לא בלי צדק סיכם אתגר את הדיון על תקציב משרד-החוק: "חסכו 53 מיליון, חסלו את משרד-החוק!"

השאלה היה רק אם יכולה מדינת-ישראל להרשות לעצמה להמשיך ולהתקיים בלי משרד-חוק.

הכנסת

הסטרטיפיז של גולדה

באולם הדיונים של הכנסת, הנטוש ללא תקנה מחבריה הנבחרים, נשתררה השבוע, סוף-סוף, מתיחות. לא היה בכך פליאה, שכן, נאום תשובתה של שרת-החוק בתיכוח המדיני הפך מופע סטרטיפיזי פרלמנטרי.

בעוד שנאוים-הפתיחה הצטיינו בטישטוש העמדות לגבי השאלות הבערות על ה"גבול וכמרחב, ובהתקשקות-יתר בדו"ח ה"הישגים של "נציגינו", הרי שבנאום תשרי בתה נשרו, בלחץ המתחככים, עלי התאנה אחד אחר מישהו. הסון נעשה צורמני, ושרת-החוק עירומה.

"האם זה רציני?" רק או הגיעת גולדה לנקודה שהעטירה בשבועות האחרונים את הזירה המרחבית: מטעו של אל-חביב בורג'בה. בנאום הפתיחה אף לא מצאה גולדה לנכון להזכירו.

בינתיים שנה ושלש נשיא תוניסיה חזר הכרותו השקולה לא נסיגה, והשבוע חזר עליה בבלגראד ביתר תוקף. לכן היה זה טבעי שבארץ ומחוצה לה תיעצר הנשימה מסקרנות, לדעת את תשובתה העניינית של שרת-החוק הישראלית. אלא שזו לא באה. במקומה הודקר המחול של גולדה בכל מערומיו, כשמלל תגרני מנסה, לשוא, ל"חפות עליו. הוא מצא לו הד נאמן בתגובה האמילית של כמה מחברי הכנסת האחרים. קובע פרוטוקול הישיבה:

לא עצם הטיית-המים מחייבת אותנו לפתוח במלחמה, אלא דווקא התחלת הביצוע של תוכנית-ההטייה.

המייס אינם דרושים לערבים, וההטייה לא נועדה אצלם לצורכי פיתוח. זהו אקט מלחמה כלפי ישראל, שכל כוונתו לפגוע במדינה. נגד אקט זה יש לקום כבר בתחילתו, מבלי להמתין לתוצאותיו.

יש גבול בין הנסבל על-ידינו לבין הבלתי-נסבל על-ידינו. גבול זה חשוב לא פחות מגבול המדינה שעל פני האדמה. אם לא נחניק את נסיון-ההטייה בעודו באיבו, יסיקו הערבים כי גבול זה זו לטובתם. והם ינסו להיזון לאורך כל הקו. במיקרה זה יש לצפות לטגירת סיצרי-סיראן, לחידוש מלחמת הפיזאיון, וכו'.

יופיה של הנמקה זו טמון בעוברת היותה מופשטת לגמרי. איך אפשר להתווכח עם מושג כמו, "הגבול בין הנסבל והבלתי-נסבל", שהוא כמעט מיסטי?

אך אם נוריד את הדברים למישור המציאות, הרי פירושה: אם לא נתקף את מיפעל ההטייה מיד, יתגרו בנו הערבים במקום אחר.

התשובה על כך נוגעת אף היא למישור המציאות: אררבא, נחבה ונראה.

אם יסגרו המצרים את מיצר-סיראן, תהיה זאת סיבה הרבה יותר טובה ומשכנעת לסיבוב השלישי מאשר התחלתו של מיפעל ההטייה. תחת לעמוד מול התנגדות משפחת-העמים כולה, נמצא במיקרה זה מידה רבה של הבנה בעולם.

הוא הדין לגבי אפשרות של חידוש מלחמת הפיזאיון, תחת דגלו של אחמד שוקיירי. תהיה זו עילה סבירה ולגיטימית למלחמה במדינה שממנה יבואו הפיזאיון.

האמת היא שכל התגרות אפשרית של מדינות-ערב תהיה עילה טובה יותר למלחמה מאשר הפירתה של תעלה מעבר לגבול, במיפגרת מיפעל שיושלם בעוד שנים רבות, ושאיש אינו יודע למה בדיוק יועד. ובעיקר: כל ההנמקה הזאת בנויה על ספקולציה גרידא. משה דין מאמין כי אי-פתיחת מלחמה תביא להתקפה ערבית במישור אחר. משה דין לא נתגלה, עד כה, כנביא מוצלח ביותר. מנהיגות אחרות אינה פותחת במלחמה על סמך ניחוש כזה.

הקם להרג, השכם להרגו

אחרי סילוקו של רובד זה, מתגלית מתחתיו שיכבה של הנמקה שלמה חדשה. וזהו ההנמקה הקלאסית של מלחמת-המנע, במובנה הצבאי הצר.

וזה לשונה:

מצבה של ישראל, מבחינת ציודה בנשק, הוא ברגע זה טוב יחסית. אין סיכוי רב לכך שנקבל בעתיד הנראה לעין די נשק כדי לשמור על מאזן-הכוחות הנוכחי בינינו ובין מדינות-ערב. לעומת זאת עומד בשנים הקרובות לזרוס נשק רב לידי הערבים. מאחר שהמלחמה בינינו ובין הערבים היא מיליאל בלתי-ימנעת, מוטב להרכיב מייד, כש-מצבנו היחסי הוא טוב ביותר, בכל תאריך אחר יהיה המצב יותר גרוע.

לכאורה, קשה למצוא הנמקה הגיונית יותר. ורק דבר אחד מעיד לרעתה: ההיסטוריה הוכיחה עשרות פעמים את איזולתה.

הנמקה זו השמיע היטלר באוזני אלופיו, כאשר בישר להם לראשונה על כוונתו לפתוח במלחמה. הנמקה זו שימשה נר לרגלי הגנרלים היפאניים, ערב ההתקפה על פרלה-אריבור. אחרי הירושמה ביקשו אישים רבים בארצות-הברית לפתוח במלחמה נגד ברית-המועצות, כל עוד לא היתה לה פצצה גרעינית משלה. וכיום מציעים גנרלים אמריקאיים אחרים לנצל את מלחמת ויאט-נאם כדי להפציץ את מיתקני-הגרעין בסין, על סמך הנמקה דומה. בשני המקרים ניצח ההגיון — כי המנהיגים האחראיים הבינו שהקומוניזם מתפשט גם בלי עזרת האטום, וכי הזירה המכרעת תהיה מדינית וחברתית, לא צבאית.

מיבצע-סיני הוכיח את זה, הוא, בחוריי-חזורים, בעזרת נימוקים כאלה. אולם הוא לא עצר אף לרגע את תנופת התקדמותו של עבדאל-נאצר. להיפך, הוא קידם אותה, הביא לאיחוד מצריים וסוריה.

החולשה היסודית של רעיון מלחמת-המנע טמונה בצרות-האופק שלו. לוחם-המנע רואה את כל הבעיות בסטאטיסטיקה של כלי-נשק: כדרכן טאנקים, כדרכן סילים, כדרכן מטריסים, כדרכן תותחים.

אין הוא תופס כי הנשק הוא רק חלק ממאזן-הכוחות בין שתי מדינות. המאזן הוא גורם דינמי. גורמים רבים משפיעים על מאזן-הכוחות האמיתי בין שתי מדינות, גם אין כל לא פחות, ואולי יותר. זהו הלחץ העיקרי של מיבצע-סיני, למשל.

מאזן-הכוחות בין ישראל ומצריים עשוי להיות טוב ברגע זה — אם ינוצל בדרך בדרך אחת. אותו מאזן עצמו עלול להיות שונה לגמרי, אם ינוצל בדרך אחרת. כי אז יוכל נצחון צבאי מוגבל להפוך, תוך שעות מעטות, למפלה מדינית מוחצת.

24 שעות בלבד אחרי שביתר לעולם את הקמת מלכות ישראל השלישית, הודיע דויד בן-גוריון לאומה, בקול בכיני, על כניעתו לאולטימטום של אייזנהואר.

מאחר שגורמים רבים משפיעים על מאזן-הכוחות האמיתי בין שתי מדינות, גם אין כל אפשרות לקבוע מראש, בטוח של שנים, מסמרות לגבי התפתחותו. שינוי קטן בעולם המדיני יכול לשפר את סיכוייה של ישראל לרכוש נשק. שינוי אחר — למשל, התגברות האגף השמאלי במישורו של עבדאל-נאצר — יכול לצמצם את המשאבים המוקדשים בעולם הערבי לרכישת נשק.

כל חישוב המתיימר לקבוע מראש, בוודאות גמורה, שינויים במאזן הכוחות, מפוקפק מיסודו. רק ממשלה בלתי-אחראית תצא למלחמה על סמך ניחוש כזה.

מדוע מרגיז בורג'בה?

רעיון של מלחמת-מנע טובל מליקוי יסודי עוד יותר. ליקוי זה לבדו פוסל אותו לחלוטין.

החוליה המכרעת בשרשרת ההנמקה כלולה במילים: "מאחר שהמלחמה בינינו ובין הערבים היא מיליאל בלתי-ימנעת... בהעדר מילים אלה, מתמוטט הטיעון כולו.

אך מי קובע כי המלחמה היא אכן בלתי-ימנעת?

מטעו חסר-התקדים של אל-חביב בורג'בה פותח פרספקטיבה חדשה לגמרי. דווקא לכן הוא מרגיז כל-כך את לוחמי-המנע שחולו לחשוב.

לא עצם יוזמתו של בורג'בה חשובה בהקשר זה. חשוב שיוזמה כזאת היתה בכלל אפי-שרית. חשובה הכוונה, השבוע, כי גם מנהיגים ערביים רבים אחזים חושבים כמוהו, אף שאינם מעזים עדיין לגלות זאת בפומבי.

מלחמת-ימנע תהרום כל אפשרות כזאת. היא תפיג אחורה את העריבים המתקדמים עתה לקראת רעיון של שלום. היא תפנה את השטח למען אותם המוענים כי ישראל היא אויבת-ינצה לעמי ערב.

הרעיון של מלחמת-המנע בא במקום היוזמה להיברות עם העולם הערבי, במקום היוזמה לספח את הזרעים שזרעו בורג'בה וחבריו.

אין זה מיקרה שדווקא גולדה מאיר וצמרת משרד-החוק נמצאים בשורה הראשונה של המטיפים למלחמת-מנע. ואין זה מיקרה שגולדה ושות' ניסו השבוע, בעת הויכוח בכנסת, (המשך בעמוד 22)